

Tekst źródłowy nr 24

Fragm. uchwały konfederacji warszawskiej z 28 I 1573 r.

[...] w Rzeczypospolitej naszej jest (różność w sprawie chrześcijańskiej), zabiegając temu, aby się z tej przyczyny między ludźmi (bunt) jaka szkodliwa nie wszczęła którą po innych królestwach jasnie widzimy, obiecujemy to sobie spólnie (za nas i potomków naszych na wieczne czasy pod obowiązkiem przysięgi, uczciwością, honorem i sumieniem naszym), iż którzy jesteśmy (różniący się w religii chrześcijańskiej) pokój między sobą zachować, a dla różnej wiary i odmiany w kościołach krwi nie przelewać, ani (karać konfiskatą dóbr), poczciwością (więzzeniami i wygnaniem) i zwierzchności żadnej ani urzędową do takowego (postępowania) żadnym sposobem nie pomagać i owszem, gdzieby ją kto przelewać chciał, (z tej przyczyny) zastawiać się o to wszyscy będziemy powinni, choćby też za pretekstem dekretu, albo z postępkim jakim sądowym, kto to czynić chciał.

Wszakże przez te konfederacje naszą zwierzchności żadnej panów nad oddanymi ich, tak panów duchowych jako i świeckich nie (kasujemy) i posłuszeństwa żadnego poddanych przeciwko panom ich nie psujemy.

1. *Jakie zasady w stosunkach religijnych wprowadzał ten dokument?*
2. *Jakie, w świetle dokumentu, mogły być wykroczenia przeciwko jego postanowieniom?*
3. *Podaj przykłady rozwiązywania kwestii religijnych w XVI stuleciu w innych państwach.*

Ad. 1. Zasady wprowadzone aktem konfederacji warszawskiej:

- a) zachować pokoju pomiędzy wyznawcami różnych wyznań chrześcijańskich,
- b) nie wywoływać walk, wojen religijnych,
- c) nie karać różnowierców konfiskatą dóbr,
- d) nie karać ich więzieniem,
- e) nie karać skazaniem na wygnanie,
- f) zapobiegać i przeciwdziałać próbom szerzenia nienawiści na tle wyznaniowym („zastawiać się o to wszyscy będziemy powinni”).

Ad. 2. Wykroczenia te to:

- a) wykorzystanie swej zwierzchności, bądź urzędu do łamania postanowień konfederacji,
- b) wykorzystanie dekretów lub wyroków sądowych do działań nietolerancyjnych,
- c) wypowiedanie panom posłuszeństwa przez poddanych.

Ad. 3.

Anglia – 1534 r. akt supremacji – narzucenie poddanym Henryka VIII reformacji. Kościół anglikański zerwał z papieżem i nastąpiły represje wobec katolików („papistów”).

Niemcy – w rezultacie wojen religijnych trwających do pokoju augsburskiego (1555), wprowadzono na mocy jego postanowień, zasadę „czyj kraj, tego religia” („cuius regio, eius religio”), czyli o wyznaniu poddanych mieli decydować władcy.

Francja – wojny religijne pomiędzy katolikami a hugenotami, ich krwawym początkiem była noc św. Bartłomieja (1572). Kres walk nastąpił po ogłoszeniu edyktu tolerancyjnego wobec hugenotów, który dawał im gwarancje ograniczonych swobód religijnych (edykt nantejski – 1598).

Niderlandy – wojny religijne pomiędzy katolikami i protestantami doprowadziły (1598) do podziału kraju na wierną Habsburgom część południową (katolicy) i Republikę Zjednoczonych Prowincji Niderlandów (protestanci).